

พระยมในวรรณคดีไทย

พระยมเป็นเทพเจ้าของอินเดียที่คนไทยรู้จักและคุ้นเคยด้วยความเคารพนับถือ และเกรงกลัว คำว่า "ยม" ที่ไทยได้รับมาจากภาษาบาลีสันสกฤตของอินเดีย นั้น มีความหมายในภาษาไทยตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานว่า

ยม (ยมะ) ก. สวรราม (ป.ส.)

ยม (ยม หรือ ยมะ) น. เทพผู้เป็นใหญ่ประจำโลกของคนตาย (ป.ส.)

ยม (ยะมะ) น. กูแฝด (ป.ส.)^๑

นอกจากนี้ คำว่า "ยม" ยังปรากฏร่วมกับคำอื่น ๆ ในลักษณะคำประสมและมีความหมายกว้างออกไปอีก แต่ยังคงมีความหมายเกี่ยวข้องกับพระยมและความตาย เช่น

ยมทัณฑ์ น. ไม้อาญาสิทธิ์ของพระยม

ยมทูต น. ผู้นำคนตายไปยังบัลลังก์พระยมเพื่อรอคำตัดสิน

ยมบาล น. ผู้รักษานรก ผู้ทำโทษสัตว์นรก (ป.)

ยมราช น. เทพผู้เป็นใหญ่ประจำโลกคนตาย (ป.ส.)

ยมโลก น. โลกของพระยม โลกของคนตาย^๒

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๑

(พระนคร : บริษัทคณะช่าง จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๗๓๔.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

เหตุที่คนไทยรู้จักพระยมก็เนื่องจากการรับเอาวัฒนธรรมหลาย ๆ ด้านจากอินเดีย โดยเฉพาะความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูและพุทธ รวมทั้งคัมภีร์หรือวรรณคดีของศาสนาทั้งสองนั้นด้วย ดังนั้น เรื่องราวของพระยมจึงปรากฏอยู่ในวรรณคดีไทย และความเชื่อของคนไทยทั่วไป ชื่อ "ยม" ที่หมายถึงเทพที่เกี่ยวข้องกับความตาย มีปรากฏในวรรณคดีไทยเป็นสองลักษณะ คือ

๑. ยมในฐานะเป็นผู้เป็นใหญ่แห่งนรก หรือประจำโลกแห่งคนตายที่เรียกว่า ยมราช หรือ พญายมราช หรือ มัจจุราช

๒. บริวารของพญายมราชที่เรียกว่า ยมบาล

พระยมหรือพญายมราช

เรื่องราวของพระยมมีกล่าวอยู่ในไตรภูมิพระร่วง อันเป็นวรรณคดีไทยที่เก่าแก่ที่สุดเรื่องหนึ่ง ซึ่งพญาลิไท หรือ พระมหาธรรมราชาลิไท ได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ ตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ข้อความในบานแพนงเดิมระบุไว้ว่า ในการทรงพระราชนิพนธ์ไตรภูมิพระร่วงนี้ พญาลิไทได้ทรงศึกษารวบรวมเรื่องราวจากคัมภีร์บาลีต่าง ๆ ในพุทธศาสนามากกว่าสามสิบคัมภีร์ และจากพระมหาเถรอีกหลายรูป^๑ ดังนั้น เรื่องราวของพระยมที่ปรากฏในไตรภูมิพระร่วงจึงมีที่มาจากคัมภีร์บาลีเป็นส่วนใหญ่

ไตรภูมิพระร่วงเรียกนามของพระยมอย่างยกย่องตามแบบฉบับของคนไทยในสมัยโบราณว่า พญายมราช^๒ ทรงมีฐานะเป็นเจ้าแห่งนรก มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับคนตาย

^๑พญาลิไท, ไตรภูมิพระร่วง, พิมพ์ครั้งที่ ๘ (พระนคร : สำนักพิมพ์คลัง-วิทยา, ๒๕๑๕), หน้า ๘ - ๑๐.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔.

เพื่อที่จะได้เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของพระองค์ จะขออธิบายแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ ดังต่อไปนี้

เมืองของพญามราชอยู่ในนรกภูมิ สิ่งที่เด่นที่สุดในนรกภูมิได้แก่ นรกขุมต่าง ๆ ที่สำคัญคือนรกใหญ่ ๔ ขุม ได้แก่ สัตย์พินรก กาลสูตคนรก สังฆานรก โรหุณรก มหาโรหุณรก คาปนรก มหาคาปนรก และ อวิจีนรก^๑ อยู่ใต้แผ่นดินเรียงลำดับลงไป เริ่มแต่สัตย์พินรกจนกระทั่งต่ำสุดคืออวิจีนรก^๒ นรกแต่ละขุมมีพื้นที่เป็นรูปสี่เหลี่ยมจตุรัสกว้างด้านละ ๑,๐๐๐ โยชน์ มีกำแพงเหล็กล้อมรอบหน้าด้านละ ๘,๐๐๐ วา พื้นด้านข้างและผาด้านบนเป็นเหล็กแดงด้วยเปลวไฟ มีความหนาด้านละ ๘ โยชน์ นรกเหล่านี้มีประตูอยู่ทั้ง ๔ ด้าน นรกใหญ่แต่ละขุมจะมีนรกบริวาร หนังสือไตรภูมิพระร่วงเรียกว่านรกขาวล้อมรอบอยู่ด้านละ ๔ ขุม^๓ นรกใหญ่ขุมหนึ่งจะมีนรกขาว ๑๖ ขุม

เมืองของพระยมนั้นใหญ่มาก มีบริเวณกว้างอยู่รอบนอกและล้อมรอบนรก คือ ล้อมรอบประตูนรกทั้ง ๔ ประตู^๔

ตามความเชื่อทางพุทธศาสนาฝ่ายหินยานของไทยนั้น เมื่อคนที่เกิดมาได้กระทำกรรมดีหรือความชั่ว ความดีและความชั่วนั้น ๆ ย่อมจะคิดตัวตลอดไป เมื่อตายไปแล้วผู้กระทำกรรมดีย่อมจะได้เสวยผลบุญของตนด้วยการไปมีชีวิตที่เป็นสุขในแดนสวรรค์

^๑พญาสิทธิ, ไตรภูมิพระร่วง, หน้า ๑๔.

"สัตย์วิเวกาล สุคติโคจร สังฆาโฏ โอรุโฏ

ตถา มหาโรหุณคาโปจ มหาคาโปจาติ วิจิโยธา"

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

^๓เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖.

^๔เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

ส่วนผู้ที่กระทำความชั่วย่อมต้องได้รับผลกรรมของคน ด้วยการถูกลงโทษให้ทุกข์ทรมานในนรก เท่าที่ปรากฏในหนังสือไตรภูมิพระร่วง เมื่อคนยังมีชีวิตอยู่ความดีและความชั่วที่เขาได้กระทำจะมีเทวดา ๔ องค์ คอยจดบันทึกไว้ โดยจะบันทึกความดีบนแผ่นทองคำ และจะบันทึกความชั่วบนหนังสือ บันทึกนี้ในที่สุดก็จะต้องถูกนำไปมอบให้พญายมราช เมื่อคน ๆ นั้นตายลง

เมื่อคนตายผู้ตายจะต้องไปไหวพญายมราช^๒ พญายมราชจะซักถามว่าผู้ตายได้กระทำความดีหรือความชั่วอะไรไว้บ้าง ในกรณีที่ผู้ตายกล่าวถึงความชั่วที่ตนกระทำไว้เมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ไม่ครบ พญายมราชก็จะให้เทวดานำบัญชีหนังสือมาอ่านให้ฟังจนกระทั่งในที่สุดผู้ตายต้องรับสารภาพ^๓ พญายมราชนั้นได้ชื่อว่าเป็นผู้เที่ยงธรรมเป็นเลิศ^๔ พระองค์มีหน้าที่พิจารณาพิพากษาความดีความชั่วของผู้ตาย ใครทำดีพญายมราชก็ให้ไปสู่สวรรค์อันมีวิมานทองประดับด้วยแก้ว ๗ ประการ มีอาหารทิพย์บริวาร มีนางฟ้าเป็นบริวาร มีความสุขมากจนมิสามารถพรรณนาให้ครบถ้วน^๕ ส่วนผู้ที่ทำชั่วพญายมราชก็จะให้ผู้ยมบาลนำไปรับกรรมทรมานในนรกตามความหนักเบาของความชั่วที่ได้กระทำไว้ ในกรณีที่ตนทำความดีและความชั่วไว้ทั้งสองอย่าง พญายมราชจะพิจารณาเป็นกรณีพิเศษ

^๑ พญาสิทธิ, ไตรภูมิพระร่วง, หน้า ๑๘.

^๒ ไม่มีการกล่าวว่าผู้ตายไปไหวพญายมราชในลักษณะใด ไม่อาจทราบได้ว่าไปในรูปเดิมหรือไปควยวิญญาน ไม่มีการกล่าวควยว่าผู้ตายไปอย่างไร มียมทูตมารับแล้วนำไป หรือผู้ตายไปเอง และไม่มีการกล่าวว่าการเดินทางไปสู่ที่อยู่ของพญายมราชนั้น ผู้ตายต้องได้รับความสะกดหรือความลำบากอย่างใดบ้าง.

^๓ พญาสิทธิ, ไตรภูมิพระร่วง, หน้า ๑๘ - ๑๙.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘ - ๑๙.

โดยนำเอาบัญญัติบุญและบาปมาเทียบกันดู ถ้าทำบุญไว้มากกว่าบาปก็จะได้ไปเสวยความสุขในสวรรค์ ต่อภายหลังจึงลงมารับกรรมในนรก หากผู้ตายทำความชั่วไว้มากกว่าความดีก็ต้องรับกรรมในนรกก่อนแล้วจึงได้ไปเสวยความสุขในสวรรค์ ในกรณีนี้ผู้ตายกระทำความดีและความชั่วไว้เท่า ๆ กัน พญายมราชก็จะบังคับให้เป็นยมราชและยมบาล ๑๕ วัน และตกนรก ๑๕ วัน วนเวียนไปจนกว่าจะสิ้นบาป เป็นที่น่าสังเกตุว่าไตรภูมิพระร่วงกล่าวว่ายมบาลนั้นมีฐานะเท่ากับยมราช

...พญายมราชและเทพยดาด้วยอายุขัยนั้น บังคับให้เป็นยมราชเป็นยมบาล ๑๕ วัน มีสมบัติพิเศษจุฑเทพยดา และตกนรก ๑๕ วัน พอสิ้นบาปมันนั้นแล...

เข้าใจว่า คำว่า "ยมราช" ในข้อความที่ยกมาข้างต้นนี้ จะต้องมิระกัปดาห์กว่าพญายมราช เพราะมีฐานะคล้าย ๆ กับยมบาลเท่านั้น ในเรื่องนี้ เสรีรัฐโกเศศ ไม่กล่าวถึงยมราชเลย คงกล่าวถึงแต่เพียงว่าเป็นยมบาล^๒ อย่างเดียวเท่านั้น

ยมบาล

บริวารของพญายมราชนอกจากจะมีเทวดา ๔ องค์ ผู้จับบันทึกความดีความชั่วของสัตว์โลกทั้งโลกแล้วมาแล้ว ยังได้แก่ฝูงยมบาลเป็นจำนวนมาก ผู้มีกำเนิดดั้งเดิมแล้ว ้วยอำนาจของความคิดที่โคจรกระทำไว้อย่าง ทำให้สัตว์นรกนั้น ๆ ได้รับความผ่อนผันจากการถูกทรมานชั่วครวก็คือ ๑๕ วัน แต่คงมาทำหน้าที่เป็นผู้คอยช่วยเหลือพญายมราช นอกจากหน้าที่ดูแลรักษาเมือง โลกย์ทั่วไป แล้ว หน้าที่ที่สำคัญยิ่งของยมบาลก็คือ การลงโทษ

^๑ พญาสิทธิ, ไตรภูมิพระร่วง, หน้า ๑๕.

^๒ เสรีรัฐโกเศศ, เล่าเรื่องในไตรภูมิพระร่วง (พระนคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๐๒), หน้า ๒๖.

สัตว์นรกตามคำสั่งของพญายมราช* แต่ในนรกใหญ่ ๔ ชุมชนั้นไม่มียมบาล ในนรกบ่าวและนรกเด็กทั้งหลายที่มีชื่อรวม เรียกว่าอุสุทรนรกเท่านั้นที่มียมบาลปฏิบัติหน้าที่^๒ ของตนอยู่อย่างเคร่งครัด วิธีการลงโทษของยมบาลในนรกแต่ละชุมชนนั้นจะแตกต่างกันไปดังนี้

๑. ไพตรณีนรก หรือเวตรณี มีแม่น้ำไพตรณีซึ่งมีน้ำที่มีรสเค็มจัด มีใบบัวเหล็กคมคังมีคฤกเป็นไฟ เป็นสถานที่ลงโทษคนที่มัวหมองแล้วยังชิงทรัพย์ของผู้อื่น นรกบ่าวชุมชนี้มียมบาลถือไม้ ค้อน มีคพร้า หอก คาน หลาม แหวน เครื่องฆ่า เครื่องแทง เครื่องยิง เครื่องตีทั้งหลาย ทำด้วยเหล็กแถมมีเปลวไฟพุ่งขึ้นไปแล้ว

...ยมบาลจึงถือเครื่องทั้งนั้นไล่แทงไล่ตีผู้คนนรกด้วยสิ่งนั้น เขาก็เจ็บปวดเวทนานักหนาอคทนบมีไคเลย...^๓

๒. โสรัศนีนรก เป็นนรกสำหรับบุกร้าวร้ายแก่ผู้มีศีลโดยที่ท่านมิได้ทำผิดอะไรแก่คนเลย เมื่อตายไปจึงมาอยู่ในนรกชุมชนี้

...และผู้ยมบาลถือค้อนเหล็กแถมอันใหญ่เท่าธนูคาลไล่ตี ผู้คนนรกนั้น ๆ ก็แล่นไปบนแฉนเหล็กแถม ๆ ลูกเป็นไฟแรงไหม้คั้นเขาแล รอนเวทนา นักหนาแล ยมบาลไล่ตีคนนรกนั้นเนื้อและคนเขานั่นก็แตกเป็นภัสมะไปสิ้น บัดเดียวใส...^๔

๓. อังคารกาศุมนรก เป็นนรกสำหรับคนที่เรียไรทรัพย์ผู้อื่น โดยบอกว่าจะนำไปหาบุญ แล้วกลับนำไปเป็นของคนเสีย ในนรกชุมชนี้

*พญาลิไท, ไทรมณีพระร่วง, หน้า ๑๕.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗.

^๓เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐ - ๒๑.

^๔เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓.

... แลฝูงยมบาลอันอยู่รักษาในรณนั้น บ้างถือหอกดาบ บ้างถือค้อนเหล็กแดง
 ดุกเป็นเปลวไฟ โสขับตอนบุงา แหงบวง พันบุงา คีมบุงา โสขัดักใส่ให้ตกลง
 ในหลุมถานไฟอันแดง และถานไฟอันแดงนั้นใหม่คนเขา ๆ รอนทนต์เวทนา
 นักหนา ฝูงยมบาลจึงเอาจะหวักเหล็กอันใหญ่ตักเอาถานไฟแดงหลอรคเหื้อ
 หัวเขาลง...

๔. โลกภูมิภินรก เป็นนรกสำหรับคนบูทาบด้วยการติสมณพราหมณ์หรือผู้มีศีล
 นรกขุมนี้มีหม้อเหล็กใหญ่ มีเหล็กแดงร้อนจัดหลอมเป็นน้ำเต็มหม้อนั้น

... ฝูงยมบาลจับ ๒ คน คนแรกผันคิ่นขึ้นและหย่อนหัวเบื้องต่ำแล้ว และฟุง
 ตักคนนั้นลงในหม้ออันใหญ่นั้น...

๕. โลกภูมิภินรก เป็นนรกสำหรับผู้ฆ่าสัตว์ด้วยการเชือดคอให้ตาย นรกขุมนี้
 มีหม้อเหล็กแดงใหญ่เท่าภูเขา

... แลฝูงยมบาลเอาเชือกเหล็กแดงอันลู่เป็นเปลวไฟโลกะวัตรรัดคอเขา
 แลวกระบิกให้คอเขานั้นขาดออกแล้ว แลวเอาหัวเขวหอกกลงในหม้อเหล็ก
 แดงนั้น...

๖. ลคคิหสสนรก เป็นนรกสำหรับคนลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น และกล่าวร้าย
 แก่ผู้อื่น

* พญาสีไท, ไตรภูมิพระร่วง, หน้า ๒๔.

๒ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

๓ ไตรภูมิพระร่วง กล่าวถึงชื่อโลกภูมิภินรกซ้ำกัน ๒ ครั้ง แต่รายละเอียดแตกต่าง
 กัน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะคัดลอกมาผิด.

๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕.

...และยมบาลผู้รักษารกนั้นยืนอยู่รอบคนทั้งหลายหมู่คนรูกนั้น ๆ
ระแวงระวังขี้บ่นเนื้อทั้งหลายในกลางป่าทุกแห่งทุกทางแลมีไทรหน้รอกไค้นั้น
ผู้ยมบาลเอาดอกชุนัก ไค้แห่งไค้พุงเขาทั้งหลาย...

๗. สีสักตกรก คนที่เข้าปลานำมาขายในตลาด ตายไปจะตกรกขุมนี้ และถูก
ทรมาณโดย

...ผู้ยมบาลเอาเชือกเหล็กแกงคล้องคอ แล้วลากเขาไปทอดลงเหนือ
แผนเหล็กแกงแล้วจึงแทงควายดอกชุนัก แล้วจึงฟันควายพร้า แลเอาเนื้อ
เขาออกเรียงขาย กังทานเรียงขึ้นเนื้อขึ้นปลาขายกลางตลาดนั้น
แล...

๘. โฉทพลีสกรก คนที่ซื้อของเขาแล้วไม่ให้เงินเขา หรือใช้ดูบายโกงตราซัง
หรือเครื่องทองกัคคิ ตายไปยอมเกิดในรูกขุมนี้ และถูกสงโทษโดย

...ผู้ยมบาลเอาคีมคาบลิ้นเขาชักออก แล้วเขาเอาเบ็ดเกี่ยวลิ้นเขา
ล่าเบคั้นใหญ่เทาล่าศาล เท็ยยอมเหล็กแกงดูกบมิให้คัสักเมื่อ ผู้
ยมบาลเขาลากไปคัสักไป ไค้ลมหงายเหนือแผนเหล็กแกงเป็นเปลวพุง
ไหมคนเขาไสค ผู้ยมบาลถือเอาหนังเขาออกแลชิงคังชิงหนังวัว...

๙. สังฆาฏนกรก ชายที่เป็นชุกกับภรรยาผู้อื่นและหญิงที่นอกใจสามีด้วยมีชู้
ตายไปจะต้องเกิดในรูกขุมนี้ ต้องทุกขทรมาณเพราะ

...ผู้ยมบาลเอาดอกแห่งคนเขาขาดขาวันนักหนามีเลือดและน้ำหนอง
ยอยนักหนา...

* พญาลีไท, ไค้รภูมิพระร่วง, หน้า ๒๖.

๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖ - ๒๗.

๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.

๔ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

๑๐. วสิรินทร กนที่กระทำชู้กับภรรยาผู้อื่นทั้งชายและหญิง เมื่อตายไปจะต้อง
เกิดในนรกขุมนี้และถูก

...ขมบาลจับ ๒ คืบเข้า และหย่อนหัวลงในขุมนรกนั้น แล้วจึงเอาคอน
เหล็กแดงคีตคนเขา ไห้ขยับขยับไปเลาเดา...^๑

๑๑. โลหสิมพลีนรค ชายที่กระทำชู้กับภรรยาผู้อื่น และหญิงที่ประพฤตินอกใจ
สามีโดยเป็นชู้กับชายอื่น ตายไปจะต้องเกิดในนรกขุมนี้ มีป่าไม้จ้าว ต้นจ้าวสูงหนึ่งโยชน์
หนามจ้าวยาว ๑๖ นิ้วมือ เป็นเหล็กแดงเป็นเปลวไฟลุกอยู่ตลอดเวลาแล้ว

...ฝูงขมบาลเข้าก็เอาทอกคาบหลาวแหลนอันคม เขี่ยรุ่มเหล็กแดงแดงคืบ
ผู้ชายนั้น จำให้ขึ้นไปหาผู้หญิงของผู้อื่นอยู่บนปลายจิวโพน เร็วอย่าอยู่ แล
ฝูงผู้ชายทนเจ็บมิได้จึงปีนขึ้นไปบนคนจิวโน ครั้นว่าขึ้นไปใส่หนามจิวนั้นขาด
ทั้งคนเขาขาดทุกแห่ง แลเป็นเปลวไฟไหม้คนเขา ๆ ออกมิได้จึงบ้ายหัว
ลงมา ฝูงขมบาลก็เอาทอกแทงซ้ำเลา ร้องว่าสุเรงขึ้นไปหาชู้ที่อยู่บนปลาย
จิวโพน สุจะลงมาเย็บโคเลา...^๒

และ

...ขมบาลหมู่ ๑ แห่งคืบผู้หญิงให้ขึ้นไปหาผู้ชายผู้เป็นชู้ผู้อื่นอยู่บนปลายจิว
นั้นแล้ว แลว่าเมื่อเขาขึ้นลงหากันอยู่คืบนั้น เขามีไคพบกัน ขมบาลจับ
ผู้หญิงผู้ชายจำให้ขึ้นไคลงหากัน คืบนั้นหลายคาบหลายครา ลำบากนักหนา
แล...^๓

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘ - ๓๐.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐.

ในมनुสสุภิมิมีกล่าวถึงเรื่องราวตอนนี้ตรงกัน แต่เรียกชื่อนรกขุมนี้ว่า
นรกสิมพลีวัน.

๑๒. มิจนาทิกฐินรท คนที่ถือมิจนาทิกฐี ๒ ประการ คือ เหตุทิกฐี และ
รสาทิกฐี ไม่รู้จักทำบุญกระทำแต่บาย ทายไปต้องเกิดในนรกขุมนี้

...แลมียมบาลนั้นใหญ่หนักหนาเทียรยอมถืออุทกทาบและหลาวแหลน และ
คอนเหล็กแดงเทียรยอมลุกเป็นเปลวไฟอยู่ทุกคาบ เขาทิมเขาแดง
เขาฆาเขาพัน และฝูงคนนรกนั้นเจ็บปวดเวทนาจวาทนพนประมาณ...

นอกจากนี้ ในนรกบางขุม เช่น สุนัขนรก มีไคมีฝูงยมบาลเป็นผู้ทรมานสัตว์นรก
แต่กล่าวถึงสุนัข ๔ จำพวก คือ ขาว แดง ดำ และเหลือง ตัวใหญ่เท่าช้าง ฝูงแร้งและ
กาตัวใหญ่เท่าเกวียน ปากและตีนเป็นเหล็กแดงเป็นเปลวไฟ

...ฝูงแลกาหมาฝูงนั้นเทียรยอมจิกแทก หัวอกขบตอกคนทั้งหลายในนรก
นั้นควยบายของเขานั้นแล...

การทำหน้าที่ทรมานคนบายของยมบาลและสภาพที่น่าสพึงกลัวของนรกขุมต่าง ๆ
เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่คนไทยทั้งหลายถึงกับมีกล่าวถึงในวรรณคดีสมัยหลัง ๆ อีกหลายเรื่อง
เช่น ในโคลงประกาศแข่งน้ำ มีคำแข่งผู้ที่ไม่เชื่อตรงต่อพระมหากษัตริย์ว่า

ยมพบาลลากไป ไพนรทปลาสปลิ้นคินพลาง เขาวางเหนืออวีจี
ผู้ดับชื่อ ชื่อใครใจคด ขบดแก่เจ้า ผู้ผานเกล้าอุทขยา^๑

แต่ที่มีกล่าวถึงมากที่สุดก็คือ ข้อความที่เกี่ยวกับนรกซึ่งมีต้นจิวอันเป็นสถานที่ที่ลงโทษคนบาย
ผู้เป็นชู้กับภรรยาผู้อื่น และหญิงที่เป็นชู้กับชายอื่น เช่น

^๑เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒ - ๒๓.

^๓วัชรวิ รมยะนันท์, "ลิลิตโองการแข่งน้ำ" ลิลิตและนิราศ, หน้า ๒๖.

จิวรกสิบทกของคูลีแหลม
ใครทำชู้กู่ท่านครั้นบรรลัย

กึ่งขากแถมเสี้ยมแขกแตกไสว
ก็ตองไปป็นคนนำชนพอง^๑

และ

ถึงจิวรายหมายจิวทิ้งอกหนาม
จิวรกสิบทกของคูลี
ใครสร้างกรรมทำชู้ควายกูเขา
ครั้นจิวันบรรลัยก็ไปปลิว

ไม่ลือนามฟุ้งเฟื่องเหมือนเมืองผี
กมเหมือนตริกกรคกริบระริบริว
ไทรอนเราร่วงโรยอยู่ไทยหิว
ไปขึ้นจิวยมบาลประหารแทง^๒

เป็นที่น่าสังเกตุว่า พระมาลัยคำหลวงซึ่งเป็นพระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์
ได้กล่าวถึงพระมาลัยผู้เป็นอรหันต์ ได้เสด็จไปโปรดสัตว์ในนรก มีข้อความกล่าวถึงนรก
เพียงเล็กน้อย กวญอุทธานุภาพของพระมาลัยทำให้เกิด

...เป็นฝนสุวรรณคั่งชู่ กับเพลิงวู้อควาย ทำลายโลหภูมิ เป็นฐลี-
มายหมก แมน้ำกรกแสบรอน แหงชอคซอนเหือกหาย ภูเขาเพลิงหลาย
ค้ำคาย ไม่วิวชากหนามขจัก สรรพสัตว์นิริยา กับทุกชาเกษมसानต...

แต่มีได้กล่าวถึงพระยมหรือยมบาลหรือบรรยายถึงแดนนรกและการทรมานในนรก
เลย ส่วนพระนลคำหลวงและสาวิตรี ซึ่งเป็นบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระ

^๑สุนทรภู์, นิราศภูเขาทอง จาก พ.ณ.ประมวลมารค ประวัติคำกลอนสุนทรภู์
เล่ม ๑ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, ๒๕๑๕), หน้า ๑๒๓.

^๒สุนทรภู์, นิราศพระปฐมในวรรณกรรมของสุนทรภู์ (พระนคร : ศิลปา-
บรรณาการ, ๒๕๑๓), หน้า ๑๗๕.

^๓ศิลปาบรรณาการ "พระมาลัยคำหลวง" เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ พระประวติ
และพระนิพนธ์รอยกรอง (พระนคร : ศิลปาบรรณาการ, ๒๕๑๓), หน้า ๒๔๓ - ๒๔๔.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กล่าวถึงเรื่องราวของพระยมทั้งในฐานะเป็นโลกบาล^๑ และเทพเจ้าแห่งความตาย^๒ ผู้มีความเที่ยงธรรมเป็นเลิศ แต่เนื่องจากวรรณคดีทั้งสองเรื่องนี้ เป็นเรื่องที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงแปลมาจากต้นเรื่องเดิมในภาษาสันสกฤต ซึ่งผู้วิจัยได้กล่าวไว้แล้วในตอนที่กำลังกล่าวถึงพระยมในวรรณคดีสันสกฤต จึงขอไม่กล่าวอีก

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระบรมราชธิบายไว้ในหนังสือพระนลคำหลวงภาคอภิธานว่า

...ในไสยศาสตร์ชั้นหลัง พระยมเป็นตุลาการผู้ลงโทษแก่ผู้ตาย จึงมีนามว่า ธรรม หรือ ธรรมราช และว่าที่อยู่เรียกว่า ยมপুর เมื่อคนเราสิ้นชีพลงแล้ว เขานิยมความโน้มนางคนนั้นไปสู่ยมপুর มีเทวดาชื่อพระจิตรุกปต์ (ม. จิตตุคฺคโต) ซึ่งชนสามัญเรียกว่า พระเจ็ดคะจุก เป็นผู้อ่านประวัติ การแห่งผู้ตาย อันจักไว้ในสมุดชื่อ อัครสันธานา (ส. อครสันธานา) แล้วพระองค์ก็วินิจฉัยซึ่งความดี ความชั่ว ถ้าความดีมีมากก็ส่งไปสวรรค์ ถ้าความชั่วมีมากก็ส่งไปนรกเพื่อลงโทษทรมานสืบไป...

เนื่องจากความเชื่อที่ว่าพระยมเป็นผู้มีความยุติธรรมและมีอำนาจในการปกครอง จึงเกิดมีการนำชื่อ "ยมราช" มาตั้งเป็นราชทินนาม เริ่มตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง เล่ม ๑ ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ ๑ จุลศักราช ๑๑๖๖ พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา ๓ ดวง ซึ่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองได้จัดให้พิมพ์ขึ้นมีข้อความในพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน กล่าวถึงตำแหน่งพญายมราชโดยมีราชทินนาม

^๑พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระนลคำหลวง, (พระนคร : ศิลปาบรรณาการ, ๒๔๕๖); หน้า ๒๗, ๖๕.

^๒พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, สาวีตรี - ศกุนตลา, พิมพ์ครั้งที่ ๕. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๖), หน้า ๑๕๗ - ๑๖๗.

^๓พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระนลคำหลวง, หน้า ๕๓๔.

เต็มว่า

...พญาอมราชอินทราธิบดีศรีวิไชยบุรีรักษ์โลกาภร ทัดหะรารักรกรมพระนคร-
บาลบถือโภยพิริยบรากรมภาดู ไชคราฐีสิงห์ มือขวาถือพระขรรค์ มือซ้าย
ถือพวงดอกไม้ ถือศักรินา ๑๐๐๐๐ ไร่...

สมัยรัตนโกสินทร์ เจ้าพระยายมราชเป็นตำแหน่งเสนาบดี กระทรวงนครบาล
ดังเช่นเจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) มีสมญาจารึกในหิรัญบัฏว่า

...เจ้าพระยายมราช ชาติเสนาถนรินทร มีหินทราธิบดีศรีวิชัย ราชมไห-
สวรยบุรีรักษ์ ภูมิพิทักษ์โลกาภิกรณ์ สิงหพาหุเทพยมุรธาธรรราชธานี
มหาสมุหประธาน สุขุมเนียบบริหารอเนกนรสมาคม สรรพโศคมมสุทธิศุข-
วิวัฒนาการ มหานคราภิบาลอรรคมตยาธิบดี อภัยพิริยบรากรมพาดุชชนาม
ถือศักรินา ๑๐๐๐๐...^๒

พระยมนูเป็นเทพเจ้าซึ่งเป็นใหญ่อยู่เหนือคนตายทั้งหลายนี้ นอกจากจะมีนามว่า
ยมราช พญาอมราช ยังมีนามเรียกได้อีกว่า มฤตยู หรือ พญามัจจุราช แปลว่า เจ้าแห่ง
ความตายและพระกาล แต่คำว่าพระกาลยังมีความหมายแยกออกไปได้อีก ดังคำอธิบาย
ของเสฐียรโกเศศมีว่า

...พระกาลคือความตายซึ่งสมมติเป็นเทพมีตัวตนขึ้น และเป็นชื่อหนึ่งของ
พระศิวะและพระยม แต่พระกาลของไทยเป็นเพียงเทพชั้นรอง มักจะกล่าว
รวมกันไปกับพระเสื้อเมือง พระทรงเมือง พระหลักเมือง บางทีก็เรียกว่า

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง, กฎหมายตราสามดวง เล่ม ๑.
(พระนคร : โรงพิมพ์จุฬาสภา, ๒๕๐๕), หน้า ๒๒๕.

^๒สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ประวัติเจ้าพระยา-
ยมราช (พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงธรรม, ๒๔๘๒), หน้า ๑๐๘.

พระกาลชัยตรี (เขียนเป็นพระกาฬ แปลว่า พระผู้ดำมืดก็มี) พระกาล
มีสิ่กรุ ทรงนกกแสดเป็นพาหนะ ในเทวรูปไม่ปรากฏข้อความทรงถืออะไร
แต่ใคความวาทรงบวงบาศ ซึ่งเขาลักษณะเป็นพระยม คนที่มีอันเป็นไป
ต้องตายไปเห็นทันตา เพราะถือว่าทำบาปหนักหรือทนต่อคำสาบานที่อ้าง
ชื่อพระกาลไว้ ก็ว่าถูกพระกาลมาหักคอให้ตายไป เพราะฉะนั้นพระกาล
ลูโทษคนผิดให้ตายได้เพียงหักคอ จึงมีลักษณะเสมอเทพารักษ์ หรือ
เจาผีเท่านั้น...

นอกจากนี้ คนไทยยังรับความเชื่อเกี่ยวกับพระยมในฐานะเป็นโลกบาลประจำ
ทิศใต้วัย เช่น ชื่อประตู่สวนจิตรลดาทั้งสี่ทิศ เริ่มแต่ทิศตะวันออก ทิศใต้ ทิศตะวันตก
ทิศเหนือ มีข้อความคล่องจองว่า

พระอินทร์อยู่ชม

พระยมอยู่คูน

พระวรุณอยู่เจน

พระอุเวรอยู่เฝ้า

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* เสรีวิทยโกเศศ, สารานุกรม (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๑๖),